

CĪRULIELIS

Skouda rajona savēvaldībēs bēblioteka, katrā vaduovaun Grušos Juons, paskotēnēs metās – dēdliausis žemaitiu kalbuos sergietuos rajonē. Anuo ēr kētū tuo rajona aktīviū Žemaitiu kultūras draugējēs Skouda skīriaus nariū inicetīvo čē īr organizuojemē žemaitēškā rašontīū literatu kūribas konkursā, leidamas žemaitēškas poezējēs ēr pruožas knīngas. Preitū metu pabaiguo skoudēškē spaudā pradiejē rēngtē vākams skērta žemaitiu kalbuos skaitēniū knīngelē – poezējēs ēr pruožas rinktēnē „Cīrulielis“, i katrou īr itraukta ivairiūs Lietuvuos regējuonūs gīvenontīū žemaitiu kūrēnelē, skērtē vākams. Tou knīngelē rēktavuo jau ne vēina knīnga žemaitiu kalbo ēšleidēs rašītuos, dramaturgs, Skouda Žemaitiu tētra vaduovs, bēbliotekininks Untulis Edmuds. Anam paded būrielis kētū rajonē gīvenontīū žemaitiu kalbuos ēr literatūras žēnuovu.

Spausdēnam pluoštīeli tam spaudā rēngamam leidēniou atrinktū eilieraštīu, pruožas kūrēnieliu, patarliu, priežuodiu, mēslīū, žemaitiu ēšsēreīškēmu ē Untolē Edmunda parēngta trumpa žemaitiu žuodīnīeli.

Trīs vēštālē

Vakar palei Brēsīaus būda
Trīs vēštālē rada grūda.
Brēsīos tik pakapt tou grūda
Ē pašmorkšt i sava būda!

Lēngvėnienė Birutė, Rėitavs

Gaidīs šonis pamuokėna

Kėimė bova būrīs vēštu
Ē do šunis neprērēšto.
Bova jaunė, tēktā drūktē
Ē nuoriejē baisē dūktē.

Īgėnė i miedi katė –
Vėsas vēštas ēšsėlakstė.

Žemaitė švėntie „Skamba, skamba kankliai“ Vilniou. Ambrasūna Lina portėgrapėjė

Kėimė kėla tuoki lerma,
Ruodies, kad čē tēkra ferma.

Gaidīs šonis ka pamatē,
Tujaus skiauterē pastatē.
Gėnė šonis lig pat būduos
Ē pragīda kap pablūdēs.

Šonis baisē sosėgieda
Ē i būda atsėsieda.
Daugiau vēštu nebgainiuos,
Tik nu lapīu keravuos.

Nuors vēštītē tou gėrdiejē.
Vuos ēš kiaušiu ēšrėitiejē,
Pri šonū i svetius tres
Ēr ēš anū bliūda les.

Mosteikienė Adelė, Skouds

Aduomielis ē katėnielis

Skaitē knīnga Aduomielis.
Šast pri šuona katėnielis.
Taukšt so letėno par lapa, –
Pelė Murklīs mat pamatē.
Barė Murkli Aduomielis:
–Ta pelelē netēkra –
Paveikslelie nopiešta.
Jėgo nuori pagainiuotē,
Marš i rūsi papeliuotē.
Je nesnausi, nemėguosi,
Tėn linksmā patoncevuosi.

Diekontienė Bruonė, Skouds

Zoikė nalaimė

Biega zoikis par kėmsīnė,
Anam kuojēs sosėpīnė.
Keberiuokšt, ē gol vargšielis,
Net nebatmėn, kor skobiejē.

Šarka matē ton nalaimė
Ē ēš zoikė pasėšaipė:
– Gal sermiega tau patėistė,
Vuo gal daktara pakvēstė?

Ežīs sekė ton dalīka
Ē ont šarkas ons sopīka:
– Ka ē aukštā to lakiuoji,
Gal lėkėms pakėštė kuojē.

Česnauskienė Genovaitė, Rėitavs

Parmėrkės vakars

Parmėrkės vakars, šlaps ligi siūla.
Klopdams raliuo po karklėnus, pro lonka.
Nieks nabageliu nakvinės nasiūla
Viesols ĩsiotės dā skaudė apronka.

Vėsos pajoudės slenk sosėtraukės.
Bėjė net patėis mėnkiausė šešielė.
Nadrousos, bokštos; anuo nalaukė –
Truopnė i garbanas viel esėviele

Varnas pliuotkerkas, dar ė pelieda.
Pėktās veizuolās veizas neduoras.
„Lai railėnie, kuokė baisė ėe bieda?
Pasėromstėdams i medėnės tvuoras...

Parmėrkės vakars, šlaps ligi siūla.
Klopdams raliuo po karklėnus, pro lonka.
Nieks nabageliu nakvinės nasiūla
Pasėokatėk, nuors to ėstėisk ronka...

Kuršitė Renata, Švėntuoji

Pasaka aple vuora ė mosė bluogiokė

Kėta karta givena mosė bluogiokė ė vuors. Vėina grāzi rėtmeti vuors pradiejė nertė sava tinkla. Atsėkielė anuo sosiedė mosė. Ana somėslėjė paerzintė vuora ė soarditė anuo tinkla. Atliekė ė saka:

- Svėks, vuorė. A galio pakuolitė tava tinkla?
- Kuolėk drōsė!
- Tava tinklos dėdlė bjauros, – sošoka mosė ė noskrėda atsėneštė lapu. Atsėnešė lapu ė sometė anus i vuortinkli. Vuors dėdlė sopėka. Kėta dėina – viel tas pats. Ė dar kėta dėina... Vuors somėslėjė ėsšėaiškintė, dėlkuo ana tėp dara. Mosė paaiškėna:
- Eso bluogiokė, dėltuo tėp dariau ė tuoliau darėisio.
- Nu tuo laika vuors paskelbė mosė kara. Ner tinklus ė gauda vėsas bluogiokės mosės ėš ellies.

Alonderitė Rasa, 9 metu omžiaus. Kretinguos rajuona Darbienu gėmnazėjės Pėlėkalnė pagrėndėnė ogdėma skėrios

Vasara

Ramos vakars. Saulelė palėngvė topas i Latvėjės mėškus. Mie-diu lapā nebrot. Musiet, anėi nu dėinuos karštė paėlsa. Vo eglės, parsėsvierosės par tvuora, ciekauė žvalguos aplinkou. Laumės jau pradiejė dongstītė baltas druobolės ont pelkiu ė prūda. Ė žiuogā atkota. Ėršk kap pasiotė.

Tik kels tuoks ramos. Nieks nebvažioun, nieks nebeit. Ons kap

Priš koncerta. Ambrasūna Lina portėgrapėjė

kuoks pėlks kaspėns, notėists nu kalnalė ligi vėiškėlė. Šiou vakara ons mums bus „opės“. Basuom kuojeliem bangousem tas šėltas ė švelnės, pėlkas kelė dolkės. Vuo kėta vakara darėsem ėš anuo knėnga, pasėjiemė lazdas, rašėsem raidės, paišėsem paveikslelius...

*Sorėktavuota pagal skoudėškės
Mončienės Eldiuonės pasakuojėma*

Vakars

Vina labā gražu ir tiku vakara aš ĩšėjau unt Girgždūtis kalna žibotiu parsinešti. Tuolė laukūsė buvo girdieti kap glegen gervis, burbuliū tetervinā. Sauli dā pro miškus apšviti žemi. Mona mažuo širdelie buvo švėnti. Aš ėjau par miška, tuoki gražu ir kvepunti, kon tik pražėdusiuom pavasariniem gėliem. Skėniau tuokias gležnas gėlikis, katras mes žibotėm vadėnam. Tik ĩsėjaučiau, kad kap mat pradiejau traukti daina. Labā džiaugėias, kad gimiau tokiam gražiam krašte. Noriečiū, kad tokiū gražiū vėtu nieks naišdraskėtu ir vina dėina anū nepaverstu savartėnu...

Saunoriutė Sandra, 14 metu omžiaus.
Telšiū rajuons, Varnė, 2007 metā

Senė svajuonė

Vėina karta sienis ėjė paopio. Veiz – pilė plaukiuo netuol kronta. Pamėslėjė sau, ka rėk notvertė ton pilė ė parsėneštė nomėi. Ana pridies dėdliū kiaušiu. Pakėšio anus po vėšto, palaikėisio puora nedieliu šėltuo truobuo ė ėšperies mon daug mažū pilūtiu. Sosėdiesio anus i kepelėiūša, nonešio i torgo ė pardousio. Vėsė džiaugsės, pėrks. Aš gausio pėningū, nosėpėrksio naujus tūbus žėimā. Je gerā pavėks, pamieginsio dā ė senėsius pardoutė, rasint gausio kuokė grėvėna. Tėp bemėslėdams sienis pradiejė dainioutė:

– Pilė, pilėlė, kor tava vākutė, pilė, pilėlė, kor tava nomėlė?..
Tuo muomėnto pilėlė pasėsoka i anuo posė.

(Nukelta i 58 p.)

(Atkelta iš 57 p.)

„No mōn šendėina pats pondėivalis paded“, – apsedžiaugė sienis. Tik veiz – pilė pakėla, paplast paplast ė noliekė. Sienis pakielė ronkas aukštīn ė nosėmėnės ištārė:

– Tūba, mōna tūbā noliekė...

Daržininks Vėlios, 10 metu omžiaus. Kretinguos rajuona Kūlupienu Valončiaus Muotiejaus pagrėndėnė muokikla

Kas aug, vuo kas mažiė

Netuolėj nu Naujuosės Akmenės ĩr tuoks kalns – Luokava vadėnams. Tėn ĩr mona gimtuosės vėitas, dėltuo aple tou kalna eso daug gėrdiejosi.

Vaikīstie mums liuob pasakuotė, ka tėn vaidenas ė laumės gīven, vuo pačiuo kalna vėršūnie ĩr dėdėlie skīlie, pruo katrou pats vel's gal ėšlīstė. Vuo kumet pri tuo kalna liuobam novažioute, šiorpolė par kūna liuob biegs. Baisė jau didilis ė baisos tas kalns mums atruodė.

Biega metā, mes auguom. Jau eso dėdėlė. Dabā mes tėp pat novažioujam pri Luokavas kalna, bet ons jau nebaisos ė vėsā nedėdelis baatruoda. Tėp jau ĩ: ka žmuonis aug, anėi dėdie, vuo kalnā, žmuogou augont traukas ė mažiė...

Beniušitė-Gerulskienė Aurelėjė

Ūkininka pati ė obags

Ūkininka pati, pasėlėkusi vėina nomėi, vėrė pėtus. Katėlė borboliava kuopustīnė, šalėp šotėnuos kāp rėikint nopenieta žousės. Muot-rėškā prėsėrėikė noliekė pas sosiedė. Bet ėe līg tīčiuoms ėš kažkor ĩ nomus atklīda obags ė pradiejė puoteriuotė. Gaspadėnė, ne-blaukdama, kol tas bėngs puoteriuotė, atėdevė anam ėšmalda ėr ėšsėskobėna prū doris. Tou štruopo obags, pabėngės puoterus, apsėžvalgė aplinkou. Pamatė bėngontė šotintė žousi, kapt anou ož spronda, švėlpt ĩ sava terba ėr – prū doris.

Bėdams kelalio, sosėtėka ėš sosiedės pargrīžtontė šeimininkė. Sostuojė ė anuos klaus:

–Gaspadėnėlė, a tamsta nepažīsti Gargasātės, katra nesenė parsėkraustė ėš Šotėntovėškiu suodas ĩ Terbėškiu ūki?

Ūkininka pati netoriejė ėiesa vestė ruodas so obago.

–Ėk to nu mona galvuos, aš nikuokiuos Gargasātės ėš Šotėntovėškiu suodas nepažīsto ėr aple Terbėškiu ūki nieka neso gėrdiejosi!

–No, jėgo tėp, tā so Dėivo, gaspadėnėlė! Atsėsvėikėnau geroujo, – pasakė obags ėr nopiedėna sava kelės.

Ūkininka pati tiktās parėjosi nomėi ė nebradosi šotintovė žousėis, soprata, kou tas obags anā nuoriejė pasakītė. Būtom biegosi anam ėš paskuos ė tou žousi atiemosi, bet tuo jau ė kuojės bova atausosės. Dā ėlgā ana negaliejė ožmėrstė, ka tėp lėngvė ėš sava ronku paleida Gargasātė ėš Šotėntovėškiu suodas.

Papuerėna skoudėškis Untulis Petros, gėmės 1922 metās

ĩ šventė – karto so mamitiem. Ambrasūna Lina portėgrapėjė

Atsėsvėikėnėms

Džesė bova posiau kuoli, posiau vėlkšonė veislies mėšrūnė. Aš karto so anou ožaugau ė baisė anou miliejau. Tonkė, ožrėšės pavadieli, vediuojaus anou pri Bartovuos ė Loubas, miesta parkė, kartās vedo ožklīsdavuov ėr ĩ Trūbakiū mėška pagrībautė ė paougautė. Namuoko nie apsakītė, kuoki ana liuob būtė laiminga so monėm vākštuiodama. Vuo kumet, parvedės nomėi, anou liuobo prirėštė ont linciūga pri būduos, griaudiuom akim ĩ muni liuob veizietėis ė ronka laižītė, ligo atsėprašėnietom, nuors tou muomėnto aš pats jautiaus žiaurė priš anou kalts.

Metā biega. Aš augau didīn ė didīn, vuo Džesė ėjė senīn. Anuos duntis pradiejė klėbietė, krėstė laukuon, akimis mažā beregiejė... Ė atėjė ta baisi dėina, kumet monėi so tievelės par vasaras atuos-tuogas teka ėšvazioutė vasaruotė ĩ svetėma Norvegėjės krašta. Sunkė bova atsėdėivavuotė so Džesė. Ana tuokiuoms skausminguoms akimis ĩ muni veiziejė ėr inkštė, ligo dėdėlė bieda nojausdama. Aš anou dailė pagluostiau par galvelė ė pagoudiau sakīdams, kad pu mienėsė parvaziouso nomėi pas buoėelius, vuo toukart vesiuos anou pasėvākštuiotė vėsa dėina. Džesė, nuoriedama monėi pasėgerintė, draugėškā pavėzgėna oudėgo.

Mienou Norvegėjuo praliekiė greitā. Daug ėduomībiu pamatiau, kelto par jūra plaukiau. Vuo ka vaziavuom nomėi ėš Vėnspėlė, šėrdės krūtėnie natėlpa, aldabėjuos; tėik nuoriejau kou greitiau parvazioutė nomėi. Kumet tievū mašina ĩvaziava ĩ buoėiaus kėima, tujaus pat pouliu pri Džesės būduos. Ėš tuolėi matiau anuos ėškėšta laukuon galvelė. Apsėdžiaugiau, mėslėjau, kad šonielis mo-

nės lauk. Pribiegau artin, eštėisiau ronka, nuoriedams pagluostītė, ēr apmėriau... Džesė bova šalta ė sostingosi i kaula. Tou muomėnto besėleidoti saulė monėi pasėruodė padabni i joudū siūlu kamulielė.

Kėta dėina aš ė buočios ėšvežėv Džesė i Lėksūdės kaimė esontė buočiaus žemė, ė tən, šalėp šaltalonkiu krūmalė, palaiduojuv šonieli. Kėtuo posie anuos kapelė padėigiau jauna vėišnelė, kad Džesė, pavasarė solaukosi, galietom džiaugtėis anuos baltās žėidėlės.

Račkos Auksios, 13 metu omžiaus. Skouds, 2011 metā

SENUOLIŲ ĖŠMINTĖS (patarlės, prižuodė)

Nemesk kelė diel takelė.

Nu vėlka biegdams ont meškuos neontpolk.

Miešla krūva apein ne diel baimės, vuo diel smarvės.

Kuožna pošelė sava mėškeliu uoš.

Žuodis žvėrblio ėšlek, jautio parlek.

Kas pakėlst so gondrās, tas topas so varnuom.

Nesėdžiauk radės, nekriuok pametės.

Nesogavės meškuos, nedalinkės anuos kailio.

Kas pažadieta, tor būtė ėstesieta.

Geriau žvėrblis sajuo, nego brėidis mėškė.

Veršio nebliuovės, jautio nebaubsi.

Kėta ėšklausik, bet ēr sava pruota nepamesk.

Akies – kap šėlks, ož akiū – vėlks.

Prėėjė vuožis lėipta gāla.

Daug žėnuok, mažā plepiek.

Geriau paklausītė pruotinga žmuogaus pabarėma, nego dorniaus pagirū.

Geriau so ėšmintingo pamestė, negu so dornio atrastė.

Atsargoms – pruota diedė.

Daugiau pruota – mažiau poikībės.

Siūluoms tavuors pėgos.

Lašos pu laša akmėni prataša.

Prīš vieji nepapūsi.

Vėinuo vėituo goliedams ēr akmou apkerpie.

Dėrbk tou, kou muoki, sauguok tou, kou turi.

Mislės

Teisingė atsakimā ir užrašītė skliaustūs – rėk skaitītė ės dešėnies posės i kairė.

Dvėm pupuom vėsus laukus apsie – (sikā).

Kas aug be šaknū? – (uomka)

Žali vėštelė ont kiaušės sied – (ėvlob)

Vasara baguots, vuo žėima plėks – (si-deim)

Puiki panelė. Kas i anou paveiz, tas graudė apsėkriuok – (ėlobėc)

Kas ir be žėidū? – (sitrapap)

Nei ės lauka, nei ės vėdaus – (sgnol)

Ož arkli aukštėsnis, ož kiaulė žemiesnis – (snlab)

Žali žuolie, bet ne žuolie, so oudėgo, bet ne pelie – (stsūpouk)

Rauduons gaidīs pu slėnkstio luo – (si-vužiėl)

TĖP SAKA ŽEMAITĖ

Be pruota pruotings.

Dėdėlė mažos.

Baisė gražos.

Piningū torio gīva biesa.

Tas šetuoklė zbrainos kap kuoks nakabis.

Šėtranė, kou dirbi?

Kuo žvėngi kap Zabuora komele?

Gīslink ės če kou mitriau, pakol šuonu neėdavė.

Je Pondėivou apieras apieravuosi, tā ēr ons tavės neožmėš.

Papruobėjau notajītė (noramintė).

Patiemėjau, kad tas, kor pardaug dība-vuojės, tas grėtā nosėsparda.

Mėršto žemīn.

Ka diejau ės kuojės.

Vuos tik bėtės ėsprė, tujaus pat zūbā sotėna.

Šėp ne tėp nosėjuovėjau tou kloika.

TRUMPS ŽEMAITĖSKU ŽUODIU ŽUODINIELIS

A

Abelis – mulkis

Abraks – riekė

Alasos – triukšmas

Alkierios – gerasis kambarys

Andeliuotė – prekiauti

Apėntās – vėl

Apieravuotė – paaukoti, atiduoti

Aplamis – puskvailis

Ašuoklė – serbentai

Atsėjuovītė – atsikratyti

(Nukelta i 60 p.)

Šventie. Mukienės Danutės portėgrapėjė

Šventie. Mukienės Danutės portėgrapėjė

(Atkelta iš 59 p.)

B

Baisė – labai
Barva – spalva
Blezdinga – kregždė
Boužė – svarstyklės
Brīlios – skrybėlė
Bubilis – beturtis
Budinks – namas, pastatas
Būdavuotė – statyti
Budinė – laidotuvės
Burkuons – morka

C, Č

Cėravuotė – adyti
Ciongs – skersvėjis
Ciucocė – teta
Cīrulielis – vyturėlis
Čierčioks – degtukas
Čerauninks – burtininkas,
kerėtojas
Čīdītėis – šaipytis
Čiepitė – skiepyti
Čieps – skiepas
Čiokors – kraigas

D

Dėcėns – peilis kiaulėms
pjauti
Druobīnas – kopėčios
Druotės – viela
Dėstės – priežastis
Dībavuotėis – plūktis
Douršliuoks – kiaurasamtis

G

Gvaltas – gelbėkit
Gruobā – žarnos
Grībelė – vaistų piliulės
Gražuotė – grūmoti
Gėmbė – pakaba

J

Jebėntās – negali būti
Jiekšis – kirvis mėsai kapoti
Jutrīna – įleidžiama spyna
Jopelė – suknelė

K

Kaištė – skusti
Kalmautė – rūbų pakaba
Kana – bidonas
Kanelė – bidonėlis
Katietė – kudakuoti
Kavuonės – slėpynės
Kavuotė – prižiūrėti vaiką,
slėpti
Kvaukė – lėlė
Kriuoktė – verkti
Kuisis – uodas
Kriupis – rupūžė, nedidelis
vaikas
Kujātis – plaktukas
Kiurkīnė – landynė
Kinis – kiaulės migis
Karakāls – rakandas
Kalvarats – verpimo ratelis

L

Luinīs – ištiža, vėpla
Labsardaks – veltėdis
Liurbis – netikėlis
Liurškietė – pliaukšti niekus
Ledžingas – pačiūžos
Lėnciūgs – grandinė
Lopats – skuduras
Lopatīns – skudurynas, pa-
dėvėtų rūbų prekyvietė

M

Mačītė – padėti
Malka – didelė krūva
Malkele – maža krūvelė
Morza – veidas

Musintās, musiek – tikriausiai
Mėnavuotė – minėti
Melnīcė – malūnas
Melninks – malūnininkas
Miemis – ištiža

N

Nertėnis – megztinis
Noknėbtė – nulinkti
Nuotnierės, nuotrīnės – dil-
gėlės
Novuoktė – nuvalyti
Nakabis – netikėlis, pikta
dvasia, velnias
Nėkiavuotėis – nikiotis,
ožiutis
Narava – užgaida
Nažutka – liemenė

O

Oksos – actas
Oterninks – antradienis
Ožvardėjėms – pavadinimas
Ožsėmėslėjėms – užsima-
nymas
Ožtėktė – užkliūti
Onštėktė – atspėti

P

Pačimiero – kaip tik
Paišielis – pieštukas
Paišītė – piešti
Pakajos – ramībė, rūmų
kambarys
Pamačītė – padėti
Parasuodninks – skėtis, liet-
sargis
Pasėlervintė – apsimesti iš-
tūzusi, nieko negalinčiu
Pastrajė – išėiginiai rūbai
Pilė – antis
Pormuons – vežikas
Portėgrapėjė – fotografija
Puomninks – paminklas
Puopūtė – nuospauda
Putbals – kamuolys

R

Ratā – vežimas
Ratavuotė – gelbėti
Rėjės – rogės
Rėbas – šonkauliai
Rokoutėis – kalbėti
Ruokunds – pokalbis

S

Sptriuotė – žiūrėti

Spierė – greitai
Struova – patiekalas
Suodnos – sodas
Suoda – kaimas
Staibis – blauzda
Spuotkielis – lėkštutė

Š

Špėkuolā – akiniai
Šmuots – daug
Šabalbuonā – pupelės
Šalberka – liemenė
Štīvs – stiprus
Švaks – blogas, prastas, nie-
kam tikęs
Šiepalis – spintelė
Šieps – spinta

T

Tapšans – kušetė
Tekinis – ratas
Trepės – laiptai
Trinka – kaladė
Truopnos – patikimas
Tūbā – veltiniai

U

Uzbuons – ąsotis
Uknuolis – pasagos vinis
Vadaluotėis – valkiotis
Vadala – valkata
Vagorklos – agurkas
Večerė – vakarienė
Vedo – mudu abudu
Veizuolā – akys
Vėdelčios – šakutė
Vuo – o
Vuožka – ožka
Vuodītė – kenkti
Vierītė – tikėti
Vepelė – veidas

Z

Zapluots – atlyginimas
Zgrebnos – kruopštus
Zlastės – pyktis
Zūbā – lūpos, dantys
Zopė – sriuba
Zilka – meškerės valas
Zoslans – suolas

Ž

Žėbelė – ištiža, vėpla
Žekės – kojines
Žekiets – švarkas
Žabtā – žiaunos, nasrai